

สมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการของผู้เรียนในโลกยุคbane Entrepreneurial Competencies of Learners in the BANI World

อาทิราห์ ไตรภูมิ¹, สุมิตร สุวรรณ² และอรอุษา ปุณยบุรณะ³

Arthijvara Traiphum¹, Sumit Suwan² and Ornusa Punyaburana³

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์และพัฒนศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตกำแพงแสน

Department of Educational Administration, Faculty of Education and Development Sciences,

Kasetsart University Kamphaeng Saen Campus

E-mail: arthijvara.t@ku.th

Received: 2025-06-22; Revised: 2025-08-25; Accepted: 2025-09-23

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะช่วยให้ นักการศึกษาและผู้บริหารสถานศึกษา ได้มองเห็นภาพรวมในด้านการจัดการศึกษาอย่างรอบด้าน ทั้งในด้านการพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน และการวัดประเมินผล การพัฒนาสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการให้กับผู้เรียน ประกอบด้วย 6 สมรรถนะที่สำคัญ ดังนี้ 1) ความคิดริเริ่มและนวัตกรรม 2) ทักษะการแก้ปัญหาและการคิดเชิงระบบ 3) ความยืดหยุ่นและการปรับตัว 4) ทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ 5) จิตวิญญาณผู้ประกอบการ และ 6) การตระหนักรู้ในตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต ดังนั้นการนำเสนอบทความฉบับนี้เป็นการเสริมสร้างสมรรถนะ ทักษะ และความรู้ที่จำเป็นต่อการก้าวสู่การเป็นผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ โดยตระหนักว่าการพัฒนาผู้เรียนให้มีความพร้อมในด้านดังกล่าว จำเป็นต้องอาศัยความพยายาม ความมุ่งมั่น ความตั้งใจ และระยะเวลาในการเรียนรู้ หากปราศจากแรงขับเคลื่อนจากภายในแล้ว โอกาสในการประสบความสำเร็จในเส้นทางผู้ประกอบการย่อมเป็นไปได้ยากยิ่ง

คำสำคัญ : สมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการ ผู้เรียน โลกยุคbane

Abstract

This article aims to present the concept of entrepreneurial competencies for learners in the 21st century, providing educators and school administrators with a comprehensive perspective on educational management. It highlights the importance of curriculum development, instructional design, and assessment practices that align with fostering

<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jame/about>

entrepreneurial potential in students. The development of entrepreneurial competencies comprises six essential elements 1) initiative and innovation, 2) problem-solving and systems thinking, 3) flexibility and adaptability, 4) communication and collaboration, 5) entrepreneurial spirit, and 6) self-awareness and lifelong learning. The article emphasizes that building these competencies, skills, and knowledge is crucial for learners to succeed as future entrepreneurs. It also underscores that such development requires effort, determination, commitment, and time. Without intrinsic motivation, the path to entrepreneurial success becomes significantly more challenging.

Keywords: Entrepreneurial Competencies Learners BANI World

บทนำ

โลกยุคใหม่กำลังเผชิญกับบริบทที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ซึ่งถูกนิยามผ่านกรอบแนวคิด บานี (BANI) ได้แก่ ความเปราะบาง (Brittle) ระบบสังคม เศรษฐกิจ และการศึกษามีความเปราะบาง สูงต้านทานแรงกระแทกได้น้อย เช่น การระบาดของโควิด-19 ที่ทำให้การเรียนรู้หยุดชะงัก ความวิตกกังวล (Anxious) ความไม่แน่นอนทำให้เกิดความเครียดสูงในผู้เรียน ครอบครัว และครู เช่น การเปลี่ยนแปลงเทคโนโลยีอย่างรวดเร็วที่เด็กต้องตามให้ทัน ไม่เป็นเส้นตรง (Nonlinear) เหตุและผลในโลกยุคใหม่ไม่ได้เป็นเส้นตรงอีกต่อไป เช่น เด็กที่มีทักษะดิจิทัลอาจประสบความสำเร็จมากกว่าผู้เรียนในระบบที่ได้เกรดสูงยากต่อความเข้าใจ (Incomprehensible) ความรู้และข้อมูลมีความซับซ้อนมากขึ้น ทำให้ยากต่อการแยกแยะความจริง เช่น ปรากฏการณ์ข่าวปลอม (Fake News) หรือ ข้อมูลดิจิทัลทุกประเภท ที่ถูกสร้างขึ้นโดยระบบปัญญาประดิษฐ์ผ่านอัลกอริทึม (AI-generated content) ผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จึงจำเป็นต้องมีสมรรถนะที่มากกว่าทักษะทางวิชาการ โดยเฉพาะสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Competency) ซึ่งเป็นทักษะสำคัญในการคิดวิเคราะห์ ปรับตัว และมองหาโอกาสท่ามกลางความไม่แน่นอน (Zarifhonarvar, A., 2024)

ในบริบทของประเทศไทย การเปลี่ยนผ่านสู่ยุค Thailand 4.0 และยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของการพัฒนากำลังคนที่มีนวัตกรรมและสามารถสร้างคุณค่าใหม่ได้ การศึกษาจึงต้องปรับตัวเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีสมรรถนะที่ไม่ใช่แค่ความรู้ในตำรา แต่เป็น “ผู้ประกอบการแห่งอนาคต” ที่มีความคิดสร้างสรรค์ ความกล้าเสี่ยง และจิตสำนึกร่วมรับผิดชอบต่อสังคม นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีนโยบายด้านการศึกษาที่ตอบโจทย์การเปลี่ยนแปลงดังกล่าว เช่น นโยบายเรียนรวม เพื่อสร้างระบบการศึกษาที่เท่าเทียมและเปิดกว้างต่อความหลากหลายของผู้เรียน เศรษฐกิจสร้างสรรค์ สนับสนุนให้ผู้เรียนสามารถสร้างผลิตภัณฑ์และบริการที่ตอบโจทย์ตลาดในศตวรรษที่ 21 การพัฒนา Soft Skills ที่เน้นการสื่อสาร การคิดวิเคราะห์ ความคิดริเริ่ม และความร่วมมือ ซึ่งเป็นหัวใจของการเป็นผู้ประกอบการ ซึ่งกรอบแนวคิดของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 ต้องพัฒนาตนเองรอบด้านผ่านกรอบ 4C ที่ได้รับการยอมรับในระดับนานาชาติ ได้แก่ ความสามารถในการ

การคิดวิเคราะห์ (Critical Thinking) แก้ปัญหาอย่างมีระบบ และประเมินสถานการณ์รอบด้าน การคิดอย่างสร้างสรรค์ (Creativity) เพื่อออกแบบแนวทางใหม่และนวัตกรรมที่มีคุณค่า การสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ (Communication) ทั้งการพูด ฟัง เขียน และใช้สื่อดิจิทัล การทำงานร่วมกับผู้อื่น (Collaboration) ในสภาพแวดล้อมที่หลากหลายได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้รัฐบาลไทยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อเสริมสร้างความสามารถในการแข่งขัน โดยมุ่งพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการ ซึ่งสอดคล้องกับความต้องการของภาคธุรกิจและอุตสาหกรรมในปัจจุบัน (บุญญาพิศ พิมพิสุข และ ณัฐเชษฐ์ พูลเจริญ, 2566) ดังนั้น การส่งเสริมสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการให้แก่ผู้เรียนจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการเตรียมความพร้อมคนรุ่นใหม่ให้สามารถเผชิญและขับเคลื่อนโลกอนาคตได้อย่างมั่นคง

สำหรับประเทศไทย การพัฒนาเศรษฐกิจในยุคปัจจุบันได้ถูกขับเคลื่อนผ่านโมเดล “ประเทศไทย 4.0” ซึ่งมุ่งเน้นการเปลี่ยนผ่านสู่เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรมและมูลค่า (Value-based Economy) โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาศักยภาพของผู้ประกอบการในทุกระดับ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2565) การวางรากฐานระบบการศึกษาเพื่อเสริมสร้างทักษะ จิตวิญญาณ และแนวคิดความเป็นผู้ประกอบการจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างเร่งด่วน โดยเฉพาะการเชื่อมโยง การจัดการเรียนรู้กับภาคธุรกิจและกลุ่มอาชีพ เพื่อให้ผู้เรียนสามารถสร้างสรรค์นวัตกรรม ขับเคลื่อนเศรษฐกิจ และตอบโจทย์ตลาดแรงงานได้อย่างแท้จริง (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2565)

แม้ประเทศไทยจะให้ความสำคัญกับการพัฒนาผู้ประกอบการในภาพรวม แต่การจัดการศึกษาเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการยังคงเน้นในระดับบัณฑิตศึกษาเป็นหลัก ขณะที่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานกลับขาดความชัดเจน โดยมักถูกผนวกอยู่ในรายวิชาการงานอาชีพ ทำให้ขาดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ (ปรเมศวร์ ชะรอยนุช, 2565) ดังนั้น การออกแบบการศึกษาให้ตอบโจทย์เรื่องสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการตั้งแต่ระดับต้นจึงเป็นเรื่องจำเป็น เพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมประกอบอาชีพในโลกยุคบาบี และมีส่วนร่วมในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศให้เติบโตอย่างยั่งยืนตามยุทธศาสตร์ชาติ บทความวิชาการนี้จึงมุ่งนำเสนอความหมาย ความสำคัญ แนวคิด และข้อเสนอแนะในการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการสำหรับผู้เรียนในโลกยุคบาบี

ศตวรรษที่ 21 กับความต้องการของผู้เรียนที่เปลี่ยนแปลงไป

การเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ได้นำมาซึ่งความท้าทายและโอกาสใหม่ ๆ ที่ส่งผลโดยตรงต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ปัจจุบันผู้เรียนไม่ได้มุ่งแสวงหาความรู้เฉพาะในรูปแบบการเรียนการสอนเชิงเนื้อหาภายในห้องเรียนแบบดั้งเดิมเพียงอย่างเดียว หากแต่ต้องการการเรียนรู้ที่ เชื่อมโยงกับชีวิตจริง มีความยืดหยุ่น สามารถปรับตัวได้ และตอบสนองต่อความต้องการในอนาคต (World Economic Forum, 2023) การเรียนรู้จึงไม่ใช่เพียงการสะสมความรู้เชิงทฤษฎี แต่ต้องเป็นการสร้างสมรรถนะและทักษะที่ช่วยให้ผู้เรียนเผชิญกับโลกที่ซับซ้อนและเปลี่ยนแปลงรวดเร็วได้อย่างมั่นใจ

หนึ่งในแนวโน้มสำคัญ คือ ความสนใจของผู้เรียนยุคบาบี (BANI) ในการแสวงหาเส้นทางอาชีพที่สามารถสร้างตัวเอง และความสนใจใน การเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurship) ที่เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน ซึ่งสอดคล้องกับแนวโน้มของ เครือข่ายผู้ประกอบการระดับโลก (Global Entrepreneurship Network: GEN) ที่เน้นย้ำความสำคัญของการบูรณาการองค์ความรู้ด้านธุรกิจและนวัตกรรมเข้าสู่ระบบการศึกษา ตลอดจนการส่งเสริมเยาวชนให้มีแนวคิดและทักษะของผู้ประกอบการตั้งแต่ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน (Global Entrepreneurship Network, 2024)

ในขณะเดียวกัน GEN ยังได้ชี้ให้เห็นถึงบทบาทสำคัญของ นวัตกรรม เทคโนโลยี และระบบนิเวศทางธุรกิจ ที่สนับสนุนผู้ประกอบการทั่วโลก โดยเฉพาะการเติบโตอย่างก้าวกระโดดของ ปัญญาประดิษฐ์เชิงสร้างสรรค์ (Generative AI) (Dwivedi et al., 2023) และ เทคโนโลยีสะอาด (Cleantech) (George et al., 2021) ที่กลายเป็นแรงขับเคลื่อนสำคัญของเศรษฐกิจและสังคมโลกในปี 2024 การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าการพัฒนาผู้เรียนจำเป็นต้องก้าวไปไกลกว่าเพียงการเรียนรู้เชิงวิชาการทั่วไป แต่ต้องครอบคลุมการเตรียมความพร้อมเพื่อเป็นกำลังสำคัญในการสร้างนวัตกรรมและความยั่งยืนในอนาคต

ดังนั้น การจัดการศึกษาในโลกยุคบาบี BANI (Brittle, Anxious, Nonlinear, Incomprehensible) จึงควรมุ่งเน้นการปลูกฝัง สมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Competencies) ควบคู่ไปกับการพัฒนาแนวคิดสร้างสรรค์ (Creativity Development) และความสามารถในการปรับตัว (Adaptability Skills) เพื่อให้ผู้เรียนมีความพร้อมในการเผชิญกับความไม่แน่นอน ความซับซ้อน และการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็วอย่างต่อเนื่อง อันจะนำไปสู่การพัฒนาศักยภาพผู้เรียนอย่างรอบด้านและยั่งยืนในระยะยาว

แนวคิดสมรรถนะการเป็นผู้ประกอบการสำหรับผู้เรียน

โลกในศตวรรษที่ 21 ได้เปลี่ยนผ่านจากความไม่แน่นอนและผันผวนตามแนวคิดวูก้า (VUCA World) มาสู่ยุคบาบี (BANI World) ซึ่งหมายถึง เปราะบาง (Brittle) เปี่ยมด้วยความกังวล (Anxious) ไม่เป็นเส้นตรง (Nonlinear) และ Incomprehensible (ยากต่อความเข้าใจ) (Cascio, 2020) ลักษณะดังกล่าวทำให้โลกปัจจุบันเผชิญกับความซับซ้อนที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ ความเปลี่ยนแปลงเชิงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสังคมที่ฉับพลัน ตลอดจนความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมและเทคโนโลยีที่แทรกซ้อนต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์ในทุกมิติ

ภายใต้บริบทนี้ สมรรถนะด้านผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Competencies) จึงมีได้จำกัดความหมายเพียงการสร้างธุรกิจเชิงพาณิชย์ แต่ครอบคลุมถึงความสามารถเชิงบูรณาการ ได้แก่ การริเริ่มคิดสร้างสรรค์ (Creativity and Initiative) การแก้ปัญหาเชิงซับซ้อน (Complex Problem Solving) การลงมือทำอย่างมีคุณค่า (Value Creation) และการรับผิดชอบต่อสังคมและสิ่งแวดล้อม (Social and Environmental Responsibility) (OECD, 2020) สมรรถนะเหล่านี้ทำหน้าที่เป็นกลไกสำคัญที่ทำให้ผู้เรียนสามารถปรับตัว รับมือ และสร้างโอกาสท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงที่คาดเดาได้ยาก

บทบาทของการศึกษาในการเสริมสร้างสมรรถนะการศึกษาในยุคbane BANI ไม่สามารถยึดติดเพียงการถ่ายทอดความรู้เชิงท่องจำ แต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนา “สมรรถนะเชิงปฏิบัติและทัศนคติ” ควบคู่กัน โดยแนวทางที่สำคัญ ได้แก่ การเรียนรู้ผ่านการปฏิบัติจริง (Experiential Learning) ผู้เรียนควรได้เผชิญโจทย์ที่มีความซับซ้อนใกล้เคียงกับสถานการณ์จริง เพื่อฝึกทักษะการตัดสินใจ การคิดเชิงระบบ และความสามารถในการจัดการกับความไม่แน่นอน การเรียนรู้จากความผิดพลาด (Learning from Failure) การยอมรับและสะท้อนบทเรียนจากความล้มเหลวถือเป็นหัวใจของการสร้างนวัตกรรมและความยืดหยุ่น (Resilience) ซึ่งเป็นทักษะที่จำเป็นต่อโลกที่ไม่แน่นอน การเรียนรู้ร่วมกันและการทำงานเป็นทีม (Collaborative Learning) การสร้างปฏิสัมพันธ์และการเรียนรู้เชิงสังคม ช่วยพัฒนาทักษะการสื่อสาร การเจรจา และการสร้างคุณค่าเพื่อส่วนรวม การปลูกฝังแนวคิดผู้ประกอบการเชิงสร้างสรรค์ (Creative Entrepreneurial Mindset) การศึกษาไม่เพียงผลิต “แรงงาน” แต่ต้องสร้าง “ผู้สร้างคุณค่า” ที่สามารถมองเห็นโอกาสใหม่ ๆ ในเศรษฐกิจและสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลง

ดังนั้นการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างสมรรถนะเหล่านี้ โดยต้องออกแบบการเรียนรู้ที่เน้นการปฏิบัติจริง การเรียนรู้จากความผิดพลาด และการทำงานเป็นทีม เพื่อพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์ การสื่อสาร และการสร้างนวัตกรรมที่มีคุณค่าต่อสังคม เช่นเดียวกับการปลูกฝังแนวคิดผู้ประกอบการในเชิงสร้างสรรค์ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัว และมีบทบาทสำคัญในสังคมแห่งการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องโลกยุคbane (BANI) จึงทำให้สมรรถนะผู้ประกอบการกลายเป็น “สมรรถนะหลัก” (Core Competency) ที่ผู้เรียนทุกคนต้องมี มิใช่เพียงกลุ่มที่ต้องการทำธุรกิจ แต่คือคุณลักษณะสำคัญของพลเมืองในอนาคต การศึกษาในยุคนี้จึงต้องเป็น “การศึกษาที่มุ่งเน้นสมรรถนะ” (Competency-Based Education) ซึ่งเน้นการลงมือปฏิบัติ การแก้ปัญหาเชิงซับซ้อน และการสร้างคุณค่าที่ยั่งยืนในทุกมิติของชีวิตและสังคม

สมรรถนะหลักการเป็นผู้ประกอบการ

1. ความคิดริเริ่มและนวัตกรรม (Initiative & Innovation)

ในโลกยุคใหม่ที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็วภายใต้บริบทของสังคมbane (BANI) ผู้เรียนไม่อาจพึ่งพาความรู้เดิมหรือแนวทางตายตัวได้อีกต่อไป แต่จำเป็นต้องมีทั้ง ความคิดริเริ่ม (Initiative) เพื่อค้นหาแนวทางใหม่ และความสามารถด้านนวัตกรรม (Innovation) เพื่อสร้างสรรค์วิธีการหรือผลิตภัณฑ์ที่ตอบโจทย์ความต้องการในสังคมที่ไม่หยุดนิ่ง (World Economic Forum, 2020)

แนวคิดนี้มีรากฐานจาก ทฤษฎีการเรียนรู้จากประสบการณ์ (Experiential Learning Theory) ของ Kolb (1984) ที่เน้นการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง การสะท้อนคิด และการนำไปปรับใช้ กระบวนการดังกล่าวช่วยเสริมสร้างทักษะการคิดสร้างสรรค์และความกล้าในการริเริ่มสิ่งใหม่ นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ กรอบการคิดเชิงสร้างสรรค์ (Creative Thinking Framework) ของ Guilford (1967) และ Torrance (1974) ที่ชี้ถึงองค์ประกอบสำคัญ ได้แก่ ความคล่องแคล่ว (Fluency) ความยืดหยุ่น (Flexibility) ความแปลกใหม่ (Originality) และการพัฒนาแนวคิดให้สมบูรณ์ (Elaboration)

ในเชิงผู้ประกอบการ ความคิดริเริ่มและนวัตกรรมยังเกี่ยวข้องกับ ความกล้าเสี่ยง (Risk taking) และการมองหาโอกาสใหม่ (Opportunity Recognition) ซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของผู้ประกอบการที่ประสบความสำเร็จ (Sarasvathy, 2001) โดยเฉพาะแนวคิด Effectuation Theory ที่เสนอว่าผู้ประกอบการสามารถเริ่มต้นสร้างสรรค์สิ่งใหม่จากทรัพยากรที่มีอยู่ โดยไม่จำเป็นต้องรอเงื่อนไขที่สมบูรณ์แบบ

สำหรับการจัดการเรียนรู้ แนวทางที่มีประสิทธิภาพในการเสริมสร้างสมรรถนะนี้ ได้แก่ การเรียนรู้แบบ Design Thinking ที่เน้นการเข้าใจผู้ใช้ การนิยามปัญหา และการสร้างต้นแบบทดลอง เทคนิค SCAMPER ที่ช่วยฝึกการคิดสร้างสรรค์อย่างเป็นระบบ และการเรียนรู้แบบโครงงาน (Project based Learning) หรือ การเรียนรู้เชิงความท้าทาย (Challenge based Learning) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้สร้างโครงงานจริงตามความสนใจและนำเสนอนวัตกรรมที่ตนริเริ่ม (OECD, 2020)

กล่าวโดยสรุป การพัฒนาสมรรถนะด้านความคิดริเริ่มและนวัตกรรม (Initiative & Innovation) จำเป็นต้องอาศัยการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้คิดนอกกรอบ ลงมือทำจริง เรียนรู้จากความผิดพลาด และสะท้อนผลจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ทั้งนี้เพื่อบ่มเพาะผู้เรียนให้มีศักยภาพในการ สร้างคุณค่าใหม่ (Create New Value) ที่สอดคล้องกับบริบทที่ซับซ้อนและคาดเดาไม่ได้ของศตวรรษที่ 21

2. ทักษะการแก้ปัญหาและการคิดเชิงระบบ (Problem Solving & Systems Thinking)

ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเต็มไปด้วยพลวัตแห่งความเปลี่ยนแปลง ความซับซ้อน และความไม่แน่นอน ผู้เรียนต้องมีทักษะในการวิเคราะห์สถานการณ์อย่างรอบด้าน และจัดการกับปัญหาที่ไม่เป็นแบบแผนได้อย่างยืดหยุ่นและสร้างสรรค์ (Senge, 2006) ทักษะการแก้ปัญหาและการคิดเชิงระบบจึงถือเป็นรากฐานสำคัญของสมรรถนะผู้ประกอบการยุคใหม่

การคิดเชิงระบบ (Systems Thinking) มุ่งเน้นให้ผู้เรียนมองเห็นความสัมพันธ์เชิงพลวัตของระบบ ไม่แยกปัญหาออกจากบริบท แต่พิจารณาความเชื่อมโยงขององค์ประกอบต่าง ๆ อย่างเป็นองค์รวม (Stermann, 2000) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ Senge (2006) ที่ชี้ว่า องค์การแห่งการเรียนรู้ต้องพัฒนาการคิดเชิงระบบ เพื่อสร้างความเข้าใจเชิงลึกและยั่งยืน

การแก้ปัญหา (Problem Solving) ในบริบทการศึกษา ไม่ได้หมายถึงการหาคำตอบที่ตายตัวเพียงอย่างเดียว แต่ครอบคลุมกระบวนการวิเคราะห์ปัญหาอย่างเป็นระบบ การใช้ข้อมูลเชิงประจักษ์ประกอบการตัดสินใจ และการพิจารณาทางเลือกที่หลากหลาย (European Commission, 2016) โดยเฉพาะในกรณีของปัญหาเชิงซ้อน หรือ ปัญหาที่ไม่มีคำตอบแน่นอน (Ill-structured Problems) ซึ่งจำเป็นต้องอาศัยทั้งความคิดสร้างสรรค์และการคิดนอกกรอบ (Anderson, 2017)

การบูรณาการ Systems Thinking เข้ากับ Creative Problem Solving ช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นโครงสร้างที่ซ่อนอยู่ของปัญหา เข้าใจความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ และออกแบบแนวทางแก้ไขที่เหมาะสมกับบริบทจริง ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ OECD (2025) ที่เห็นว่า ผู้ประกอบการยุคใหม่ต้องมีความเข้าใจเชิงระบบ วิเคราะห์ข้อมูลเชิงลึก และสร้างคุณค่า (Value Creation) ได้อย่างยั่งยืน

ในเชิงปฏิบัติ การพัฒนาทักษะดังกล่าวควรดำเนินผ่าน การเรียนรู้เชิงประสบการณ์ (Experiential Learning) และ การเรียนรู้โดยใช้ปัญหาเป็นฐาน (Problem based Learning: PBL) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์จริง วิเคราะห์ระบบ ผังการตัดสินใจภายใต้ข้อจำกัด และทำงานร่วมกันออกแบบทางเลือกใหม่ โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยการเรียนรู้ (Facilitator) และกระตุ้นการสะท้อนคิดอย่างเป็นระบบ

3. ความยืดหยุ่นและการปรับตัว (Adaptability & Resilience)

ในโลกยุคบาบี (BANI) ที่เต็มไปด้วยความไม่แน่นอนและคาดการณ์ได้ยาก ที่มีลักษณะเปราะบาง ไม่เป็นเส้นตรง และซับซ้อนเกินกว่าจะเข้าใจอย่างเป็นระบบ ความสามารถในการปรับตัวและความยืดหยุ่นทางความคิดจึงกลายเป็นสมรรถนะสำคัญที่ผู้เรียนควรมี (Pulakos et al., 2000)

ความยืดหยุ่น (Adaptability) หมายถึง ความสามารถในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม ทักษะ และแนวคิดให้สอดคล้องกับสถานการณ์ใหม่ ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงด้านเทคโนโลยี สังคม หรือวิกฤตการณ์เฉพาะหน้า เช่น การแพร่ระบาดของโรคหรือการเปลี่ยนแปลงเชิงนโยบาย ในขณะที่การปรับตัว (Resilience) หมายถึง ความสามารถในการฟื้นตัวจากความล้มเหลวหรือแรงกดดัน และกลับมาเติบโตได้อย่างเข้มแข็ง โดยองค์การจิตวิทยาแห่งสหรัฐอเมริกา (American Psychological Association, 2014) นิยามว่าเป็น “กระบวนการปรับตัวเชิงบวกภายใต้ภาวะกดดันหรือความเครียด”

ในรายงานวิจัยของ World Economic Forum (2020) ระบุว่าความยืดหยุ่น (Adaptability) และ การปรับตัว (Resilience) เป็นหนึ่งในทักษะที่ตลาดแรงงานให้ความสำคัญมากที่สุดในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะหลังการแพร่ระบาดของโควิด-19 บุคคลที่มีสมรรถนะด้านนี้สามารถรับมือกับความเปลี่ยนแปลงได้ดีกว่า และมีแนวโน้มประสบความสำเร็จในระยะยาว

การพัฒนา Resilience สามารถส่งเสริมได้ผ่านการปลูกฝังแนวคิด Growth Mindset ของ Dweck (2006) ซึ่งมุ่งให้ผู้เรียนมองความล้มเหลวเป็นโอกาสในการเรียนรู้และเติบโต นอกจากนี้ แนวคิด Proactive Adaptability หรือการปรับตัวเชิงรุกที่เน้นการริเริ่ม การคาดการณ์อนาคต และการวางแผนเชิงกลยุทธ์ ถือเป็นลักษณะสำคัญของผู้ประกอบการและผู้นำยุคใหม่ (Center for Creative Leadership, 2022)

ในทางการศึกษา สมรรถนะนี้สามารถพัฒนาได้ผ่านการเรียนรู้ที่ใช้สถานการณ์จริง (Authentic Learning) และการตัดสินใจเชิงปฏิบัติ เช่น การเรียนรู้โดยใช้โครงงาน (Project based Learning) การจำลองสถานการณ์ (Scenario Simulation) และการแสดงบทบาทสมมุติ (Role play) ซึ่งเปิดโอกาสให้ผู้เรียนเผชิญความไม่แน่นอน ผังตัดสินใจ และสะท้อนผลการเรียนรู้ โดยมีครูทำหน้าที่เป็นผู้เอื้ออำนวยการเรียนรู้ (Facilitator) และโค้ชที่ช่วยเสริมศักยภาพ (Anderson & Martin, 2018)

ดังนั้น ความสามารถในการปรับตัวและความยืดหยุ่นจึงไม่เพียงเป็นสมรรถนะเฉพาะบุคคล แต่ยังเป็นรากฐานสำคัญของผู้ประกอบการที่ต้องเผชิญความท้าทายอย่างต่อเนื่องในโลกยุคบาบี (BANI)

4. ทักษะการสื่อสารและการร่วมมือ (Communication & Collaboration)

ในโลกที่เชื่อมโยงถึงกันอย่างลึกซึ้งและเต็มไปด้วยความหลากหลายทางวัฒนธรรม ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาทักษะการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพควบคู่กับความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างสร้างสรรค์

(Trilling & Fadel, 2009) องค์การเพื่อความร่วมมือทางเศรษฐกิจและการพัฒนา (OECD, 2018) ได้ชี้ให้เห็นว่า “ทักษะทางสังคมและอารมณ์” (Social and Emotional Skills) เช่น การฟังอย่างตั้งใจ การเจรจาอย่างมีเหตุผล และการสร้างความเข้าใจร่วม ถือเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 โดยเฉพาะในสังคมที่หลากหลายและก้าวสู่การทำงานข้ามพรมแดน

การสื่อสาร (Communication) ในยุคดิจิทัลได้หมายถึงเพียงการพูดหรือเขียนเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการฟังอย่างตั้งใจ (Active Listening) ความสามารถในการตีความความคิดของผู้อื่น และการเลือกใช้ช่องทางการสื่อสารที่เหมาะสม การสื่อสารที่ชัดเจนและเข้าใจง่ายจึงเป็นพื้นฐานในการสร้างความไว้วางใจและความร่วมมืออย่างยั่งยืน การร่วมมือ (Collaboration) หมายถึงความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นอย่างมีประสิทธิภาพ โดยเฉพาะในทีมที่มีความหลากหลาย ซึ่งต้องอาศัยการประสานงาน ความเข้าใจซึ่งกันและกัน และการแบ่งปันเป้าหมายร่วมกัน ความสามารถในการโน้มน้าว (Influence) และการมีภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) ยังช่วยให้เกิดการบูรณาการทางความคิดเพื่อสร้างนวัตกรรม (OECD, 2018)

ในบริบทการศึกษา การพัฒนาทักษะด้านนี้สามารถทำได้ผ่านการจัดการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เช่น Collaborative Learning Structured Debate และ Peer Feedback ซึ่งช่วยเสริมความมั่นใจในการแสดงออกและความสามารถในการยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง ทั้งนี้สอดคล้องกับกรอบ “21st Century Skills” ของ Trilling และ Fadel (2009) และ Partnership for 21st Century Skills (P21) ที่เน้นการบูรณาการทักษะดังกล่าวควบคู่กับสาระวิชาหลัก

สุดท้าย ภายใต้โลกใบนี้ (BANI) ที่เปราะบางและไม่แน่นอน การสื่อสารและการร่วมมืออย่างยืดหยุ่น (Flexible Collaboration) จึงกลายเป็นเครื่องมือสำคัญในการเผชิญการเปลี่ยนแปลง การทำงานร่วมกับผู้อื่นที่หลากหลายช่วยเปิดโอกาสให้เกิดการแก้ปัญหาหลายมิติ การสร้างความคิดสร้างสรรค์ และการร่วมกันพัฒนานวัตกรรมที่ตอบโจทย์สังคมในอนาคตได้ดียิ่งขึ้น

5. จิตวิญญาณผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Mindset)

ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเต็มไปด้วยความไม่แน่นอน การมี จิตวิญญาณผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Mindset) ถือเป็นสมรรถนะสำคัญที่ช่วยให้ผู้เรียนสามารถปรับตัว รับมือกับความท้าทาย และขับเคลื่อนตนเองไปข้างหน้าอย่างมั่นคง (Trilling & Fadel, 2009) จิตวิญญาณผู้ประกอบการไม่จำกัดเพียงการทำธุรกิจ แต่หมายถึงทัศนคติและคุณลักษณะที่ส่งเสริมให้บุคคลกล้าคิด กล้าทำ และกล้าเปลี่ยนแปลง (Mair & Marti, 2006; Neck, Greene, & Brush, 2014)

คุณลักษณะสำคัญของจิตวิญญาณผู้ประกอบการ ได้แก่ ความมุ่งมั่น (Determination) ความอดทน (Persistence) ความกล้าเสี่ยง (Risk taking) ความคิดสร้างสรรค์ (Creativity) และความสามารถในการมองหาโอกาสจากข้อจำกัด (Opportunity Seeking) โดยหนึ่งในหัวใจหลักคือ “Grit” หรือความสามารถในการยืนหยัดแม้เผชิญความล้มเหลว ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้และเติบโตจากอุปสรรค (Dweck, 2006)

องค์การสหประชาชาติว่าด้วยการค้าและการพัฒนา (UNCTAD, 2021) ชี้ว่า การพัฒนาจิตวิญญาณผู้ประกอบการควรบูรณาการเข้าสู่การศึกษา ผ่านกิจกรรมที่เน้นการคิดเชิงวิพากษ์ การตัดสินใจ และการลงมือ

ปฏิบัติจริง เช่น การทำโครงการสร้างสรรค์ กิจกรรมเพื่อสังคม หรือการพัฒนาแผนธุรกิจขนาดย่อม กิจกรรมเหล่านี้เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเผชิญสถานการณ์จริง รับผิดชอบผลลัพธ์ และสะท้อนผลการเรียนรู้ของตน

ที่สำคัญ การปลูกฝังแนวคิด “การสร้างคุณค่า” (Value Creation) ทั้งในระดับบุคคล ชุมชน และสังคม ช่วยให้ผู้เรียนตระหนักถึงผลกระทบของการกระทำ และพัฒนาความมุ่งมั่นในการสร้างการเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนและมีจริยธรรม (Mair & Marti, 2006) ดังนั้น จิตวิญญาณผู้ประกอบการจึงเป็นทั้งสมรรถนะและวิถีชีวิตที่มุ่งเน้นการริเริ่ม การลงมือทำ และการสร้างการเปลี่ยนแปลงเชิงบวกเพื่อสังคมในระยะยาว

6. การตระหนักรู้ในตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Self-awareness & Lifelong Learning)

การตระหนักรู้ในตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นสมรรถนะพื้นฐานที่สำคัญต่อผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 เนื่องจากช่วยให้บุคคลเข้าใจจุดแข็ง จุดอ่อน ความสนใจ และเป้าหมายของตนเอง พร้อมทั้งพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อรับมือกับโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (World Economic Forum, 2023) การตระหนักรู้ในตนเอง (Self-awareness) ช่วยให้ผู้เรียนสามารถกำหนดทิศทางการเรียนรู้ของตนเองได้อย่างชัดเจน ขณะที่การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) กระตุ้นให้ผู้เรียนเปิดรับประสบการณ์ใหม่ แสวงหาความรู้และทักษะอย่างต่อเนื่อง ทั้งจากการศึกษาในระบบ นอกกระบบ และการเรียนรู้อิสระ แนวคิดนี้ได้รับ การสนับสนุนโดย EntreComp Framework ของ European Commission (2025) ที่แบ่งสมรรถนะผู้ประกอบการออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ การสร้างและคว้าโอกาส (Ideas & Opportunities) การใช้ทรัพยากรภายในและภายนอกอย่างมีประสิทธิภาพ (Resources) และ การลงมือปฏิบัติจริงเพื่อสร้างผลลัพธ์ (Into Action)

การพัฒนาสมรรถนะนี้สามารถทำได้ผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นการสะท้อนคิดและการประเมินตนเอง เช่น การจัดทำแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) การใช้แบบประเมินตนเอง (Self-assessment Rubrics) และการเขียนบันทึกการเรียนรู้ (Reflection Report) ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์ กำหนดเป้าหมาย และพัฒนาตนเองอย่างยั่งยืน การสร้างวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตตั้งแต่ระดับพื้นฐานจึงเป็นรากฐานสำคัญในการหล่อหลอมผู้เรียนให้พร้อมเป็นผู้ประกอบการที่มีความมั่นใจ ยืดหยุ่น และพร้อมเผชิญความไม่แน่นอนในโลกยุคใหม่ (BANI)

กรอบแนวคิด (Conceptual Framework)

กรอบแนวคิดในการพัฒนาสมรรถนะผู้ประกอบการในบทความนี้ใช้พื้นฐานจาก EntreComp Framework ของ European Commission กรอบนี้มีจุดมุ่งหมายเพื่อสร้างความเข้าใจร่วมกันเกี่ยวกับสมรรถนะผู้ประกอบการ ซึ่งประกอบด้วย ความรู้ ทักษะ และทัศนคติ ที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาแนวคิดและวัฒนธรรมผู้ประกอบการเพื่อประโยชน์ของบุคคลและสังคม

EntreComp ประกอบด้วย 3 ด้านหลักที่เชื่อมโยงกัน ได้แก่ แนวคิดและโอกาส (Ideas and opportunities), ทรัพยากร (Resources) และ การลงมือทำ (Into action) แต่ละด้านประกอบด้วย 5 สมรรถนะย่อย รวมเป็น 15 สมรรถนะ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดระดับความเชี่ยวชาญ 8 ระดับ และผลลัพธ์การเรียนรู้ 442 รายการ

Figure 1 Areas and competences of the EntreComp conceptual model.

Source: European Commission, 2024.

กรอบการพัฒนาสมรรถนะผู้ประกอบการของผู้เรียน (Entrepreneurial Competency Cycle)

การพัฒนาสมรรถนะด้านการเป็นผู้ประกอบการของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 จำเป็นต้องมีกรอบแนวทางที่ชัดเจน ครอบคลุม และสอดคล้องกับพลวัตของสังคมโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งภายใต้บริบทของโลกยุค BANI ซึ่งประกอบด้วยลักษณะสำคัญ ได้แก่ ความเปราะบาง (Brittle) ความวิตกกังวล (Anxious) ความไม่เป็นเส้นตรง (Nonlinear) และความยากต่อการเข้าใจ (Incomprehensible) (Zarifhonarvar, 2024) การพัฒนาผู้เรียนภายใต้บริบทดังกล่าวมิใช่เพียงมุ่งเน้นการเสริมสร้างทักษะทางวิชาการเท่านั้น หากแต่ยังต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความสามารถในการคิดริเริ่ม ปรับตัว แก้ไขปัญหา และเรียนรู้ได้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่องและยั่งยืนตลอดชีวิต

กรอบแนวคิดที่นำมาใช้ในการพัฒนาสมรรถนะผู้ประกอบการในที่นี้อ้างอิงจาก EntreComp Framework ของ European Commission (2024) ซึ่งได้กำหนดองค์ประกอบหลักของสมรรถนะผู้ประกอบการออกเป็น 3 มิติ ได้แก่ 1. Ideas & Opportunities การมองเห็นและใช้โอกาสในการสร้างคุณค่า 2. Resources การระดมและใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งภายในและภายนอก 3. Into Action การลงมือปฏิบัติ และการนำแนวคิดไปสู่การสร้างผลลัพธ์อย่างเป็นรูปธรรม

เมื่อเชื่อมโยงกับบริบทโลก BANI ทั้งสามมิติข้างต้นถือเป็นกลไกสำคัญในการเสริมสร้างความพร้อมของผู้เรียนในการเผชิญและรับมือกับความไม่แน่นอนอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวคือ มิติที่ 1 Ideas & Opportunities ช่วยให้ผู้เรียนสามารถมองเห็นโอกาสแม้ในสถานะที่เปราะบาง และสามารถสร้างนวัตกรรมได้ แม้เผชิญข้อจำกัด มิติที่ 2 Resources เสริมสร้างความมั่นใจให้ผู้เรียนสามารถบูรณาการทักษะภายในตนเอง

และใช้ประโยชน์จากเครือข่ายภายนอกเพื่อแก้ไขปัญหาที่ซับซ้อน และมีมิติที่ 3 Into Action พัฒนาความกล้าในการลงมือปฏิบัติแม้ในสถานการณ์ที่ไม่อาจคาดการณ์ได้ โดยมุ่งเน้นการสร้างความยืดหยุ่น (resilience) และการมีกรอบความคิดแบบเติบโต (growth mindset) เพื่อการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบในกรอบแนวคิด

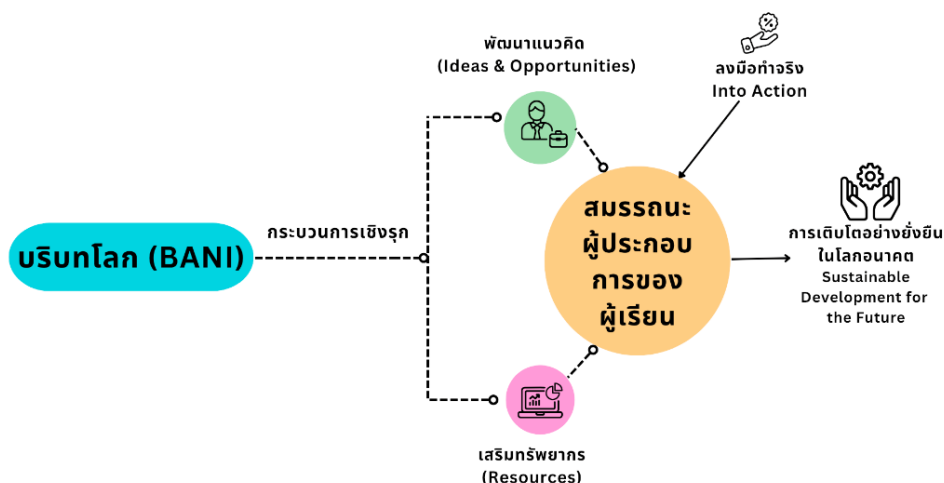
บริบทโลกาภิวัตน์ (BANI) ถือเป็นปัจจัยภายนอกที่ส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษาในเชิงโครงสร้างและวิธีการเรียนรู้ เนื่องจากสังคมที่เปราะบาง (Brittle) เต็มไปด้วยความวิตกกังวล (Anxious) ขาดความเป็นเส้นตรง (Nonlinear) และยากต่อความเข้าใจ (Incomprehensible) ได้ผลักดันให้ผู้เรียนจำเป็นต้องพัฒนาสมรรถนะใหม่เพื่อความอยู่รอดและการเติบโตอย่างยั่งยืน การเปลี่ยนแปลงเชิงวิชาการในบริบทนี้จึงไม่อาจยึดติดกับรูปแบบการสอนเชิงเนื้อหา (Content-based) แบบเดิมอีกต่อไป หากแต่ต้องมุ่งไปสู่การจัดการเรียนรู้เชิงสมรรถนะ (Competency-based Learning) ที่เน้นให้ผู้เรียนสามารถ “คิดเป็น ทำเป็น และแก้ปัญหาได้จริง”

กระบวนการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) จึงกลายเป็นกลไกสำคัญ เช่น การเรียนรู้แบบใช้โครงงาน (Project-based Learning) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเผชิญโจทย์จริง การเรียนรู้จากปัญหา (Problem-based Learning) ที่พัฒนาให้ผู้เรียนฝึกคิดวิเคราะห์เชิงวิพากษ์ และการใช้กระบวนการ Design Thinking ที่มุ่งสร้างนวัตกรรมตอบโจทย์ผู้ใช้ กระบวนการเหล่านี้ช่วยเปลี่ยนแปลงการเรียนรู้จากการท่องจำความรู้ (rote learning) ไปสู่การสร้างองค์ความรู้และสมรรถนะเชิงปฏิบัติที่สามารถประยุกต์ใช้ในสถานการณ์จริง

ในเชิงกรอบทฤษฎี บทความนี้อ้างอิง EntreComp Framework ของ European Commission ซึ่งประกอบด้วย 3 มิติหลัก ได้แก่ 1. Ideas & Opportunities มุ่งเน้นการสร้างและมองเห็นโอกาสใหม่ เช่น ความคิดริเริ่ม นวัตกรรม และการเปลี่ยนปัญหาให้เป็นโอกาส 2. Resources ครอบคลุมความสามารถในการใช้ทรัพยากร ทั้งภายในตนเอง เช่น ความตระหนักรู้ในตนเอง ทักษะการจัดการเวลา และภายนอก เช่น เครือข่ายและเครื่องมือสนับสนุน 3. Into Action เน้นการลงมือปฏิบัติจริงผ่านความกล้าตัดสินใจ ความรับผิดชอบ และความเพียรพยายาม

ผลลัพธ์ของการบูรณาการทั้ง 3 มิติในบริบทของโลกยุคบาบี (BANI) คือ ผู้เรียนที่มีสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Competencies) อย่างรอบด้าน สามารถคิดวิเคราะห์เชิงระบบ สร้างสรรค์คุณค่าใหม่ และลงมือปฏิบัติได้อย่างเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมที่ไม่แน่นอน ซึ่งนำไปสู่การเติบโตที่มั่นคงและยั่งยืนทั้งในระดับบุคคลและสังคม

Figure 2 กรอบการพัฒนาสมรรถนะผู้ประกอบการของผู้เรียน (Entrepreneurial Competency Cycle).

Source: Adapted from Trilling, B., & Fadel, C. (2009). 21st century skills: Learning for life in our times. Jossey-Bass.

ข้อเสนอเชิงนโยบาย/แนวทางเชิงปฏิบัติ

เพื่อยกระดับสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการให้แก่ผู้เรียนอย่างเป็นระบบและยั่งยืน สถานศึกษาควรดำเนินการเชิงนโยบายและภาคปฏิบัติดังต่อไปนี้

1. การออกแบบหลักสูตรและรายวิชาเสริมที่เน้นสมรรถนะ

การพัฒนาหลักสูตรหรือกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่มุ่งสร้างทักษะผู้ประกอบการ ควรออกแบบให้มีความเฉพาะด้านและตอบสนองต่อศักยภาพของผู้เรียน เช่น รายวิชาทักษะการคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม รายวิชาผู้ประกอบการเยาวชน หรือรายวิชาธุรกิจเพื่อสังคม โดยมีการบูรณาการสมรรถนะผู้ประกอบการเข้ากับรายวิชาหลัก ได้แก่ ภาษาไทย คณิตศาสตร์ และวิทยาศาสตร์ ผ่านการจัดกิจกรรมโครงงาน (Project-based Learning) ที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ฝึกคิด วิเคราะห์ และสร้างสรรค์ผลงานจริง รวมทั้งการใช้แนวทางการจัดการเรียนรู้แบบโมดูล (Modular Learning) ที่ยืดหยุ่นและปรับตามความสนใจ หรือการจัดการเรียนรู้แบบฐานสมรรถนะ (Competency-based Curriculum) ที่มุ่งเน้นการประเมินผลจากสมรรถนะและการปฏิบัติจริง เพื่อให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาทักษะ ความรู้ และเจตคติที่สอดคล้องกับความต้องการของโลกยุคใหม่ได้อย่างรอบด้านและยั่งยืน

2. การจัดค่ายและกิจกรรมนอกห้องเรียนเพื่อส่งเสริมทักษะผู้ประกอบการ

จัดค่ายผู้ประกอบการระดับโรงเรียนหรือเครือข่าย เพื่อฝึกทักษะจริง เช่น การสร้างไอเดียธุรกิจ การบริหารความเสี่ยง การออกแบบผลิตภัณฑ์ ส่งเสริมกิจกรรม Startup Simulation, Business Pitching, Mini-market หรือ กิจกรรม “นักเรียนขายจริง” ให้ผู้เรียนได้ฝึกตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำของการเป็นผู้ประกอบการ เชิญวิทยากรจากผู้ประกอบการจริงเพื่อสร้างแรงบันดาลใจ และแลกเปลี่ยนประสบการณ์

3. การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชนและท้องถิ่น

พัฒนาความร่วมมือกับสถานประกอบการในท้องถิ่น เช่น SMEs, วิสาหกิจชุมชน หรือบริษัทเอกชน ในรูปแบบ Work-based Learning จัดโครงการ “1 ห้องเรียน 1 ผู้ประกอบการที่ปรึกษา” โดยเชิญผู้ประกอบการภายนอกมาเป็นพี่เลี้ยงให้กับนักเรียน ร่วมพัฒนาหลักสูตรหรือโครงการกับองค์กรพัฒนาเอกชน (NGOs) ที่มีภารกิจส่งเสริมผู้ประกอบการเยาวชน

4. การพัฒนาแนวทางประเมินสมรรถนะเชิงปฏิบัติ (Performance-based Assessment)

ใช้การประเมินด้วยแฟ้มสะสมงาน (Portfolio) ที่สะท้อนพัฒนาการของผู้เรียนในกระบวนการสร้างสรรค์ และริเริ่มธุรกิจประเมินผ่าน โครงงานผู้ประกอบการ (Entrepreneurial Project) โดยให้ผู้เรียนคิด วิเคราะห์ วางแผน และดำเนินการจริง พร้อมสะท้อนผลลัพธ์ ใช้ rubric (Rubrics) ที่พัฒนาจากกรอบแนวคิด EntreComp Framework เช่น ความสามารถในการริเริ่ม ความยืดหยุ่น การตัดสินใจ การสร้างคุณค่า ส่งเสริมการประเมินโดยเพื่อน (Peer Assessment) และการประเมินตนเอง (Self-assessment) เพื่อให้ผู้เรียนตระหนักรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอเพิ่มเติมในระดับนโยบาย

1. ควรมีการกำหนด “ตัวชี้วัดสมรรถนะผู้ประกอบการของผู้เรียน” ในระดับชาติหรือสถานศึกษา เพื่อเป็นเป้าหมายร่วมในการพัฒนา
2. สนับสนุนงบประมาณพิเศษสำหรับโรงเรียนที่จัดกิจกรรมส่งเสริมผู้ประกอบการ เช่น กองทุน “ธุรกิจเยาวชน”
3. ผลักดันให้การพัฒนาสมรรถนะผู้ประกอบการเป็นส่วนหนึ่งของเกณฑ์การประเมินคุณภาพสถานศึกษา ในระดับภายในและภายนอก

สรุปและข้อเสนอเพื่อการพัฒนาอย่างยั่งยืน

จากที่บทความได้นำเสนอแนวคิดและองค์ประกอบของสมรรถนะความเป็นผู้ประกอบการในศตวรรษที่ 21 ซึ่งประกอบด้วย ความคิดริเริ่มและนวัตกรรม การแก้ปัญหาและการคิดเชิงระบบ ความยืดหยุ่นและการปรับตัว การสื่อสารและการร่วมมือ จิตวิญญาณผู้ประกอบการ และการตระหนักรู้ในตนเองและการเรียนรู้ตลอดชีวิต จะเห็นได้ว่าสมรรถนะเหล่านี้มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาผู้เรียนให้สามารถดำรงชีวิตและประกอบอาชีพในโลกยุคบาเน่ BANI ได้อย่างมั่นคง

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาเพียงในระดับแนวคิดยังไม่เพียงพอ จำเป็นต้องมี ข้อเสนอเชิงนโยบายและแนวทางเชิงปฏิบัติ ที่ชัดเจนเพื่อผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับสถานศึกษา ซึ่งหากข้อเสนอเหล่านี้ เช่น การออกแบบหลักสูตรเสริม การจัดค่ายผู้ประกอบการ การสร้างความร่วมมือกับภาคเอกชน และการประเมินสมรรถนะเชิงปฏิบัติ ถูกนำไปใช้จริงในระบบการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะสามารถยกระดับการเรียนรู้ของผู้เรียนจาก “การรับรู้ทางวิชาการ” สู่ “การลงมือปฏิบัติและสร้างคุณค่า” ได้อย่างเป็นรูปธรรม ผลลัพธ์ที่คาดหวังคือ การได้มาซึ่งผู้เรียนที่มีความพร้อมทั้งในด้านความรู้ ทักษะ และเจตคติที่สอดคล้องกับความต้องการของตลาดแรงงานและสังคมในอนาคต นอกจากนี้ยังช่วยลดช่องว่างระหว่างการเรียนรู้ใน

ห้องเรียนกับโลกแห่งความจริง (Learning-Working Gap) และสร้างความเชื่อมโยงระหว่างการศึกษา สังคม และเศรษฐกิจได้อย่างยั่งยืน

ข้อท้าทายและแนวโน้มการพัฒนาในอนาคต

แม้แนวทางที่เสนอมักมีศักยภาพในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนอย่างรอบด้าน แต่การขับเคลื่อนให้เกิดขึ้นจริงยังต้องเผชิญกับข้อท้าทายหลายประการ เช่น ความพร้อมของครูในการจัดการเรียนรู้เชิงผู้ประกอบการ โครงสร้างหลักสูตรที่ยังยึดโยงกับระบบการวัดผลแบบดั้งเดิม และข้อจำกัดด้านงบประมาณหรือทรัพยากร

ดังนั้น แนวโน้มการพัฒนาที่ควรให้ความสำคัญต่อไป คือ การพัฒนาแพลตฟอร์มออนไลน์หรือแหล่งเรียนรู้ดิจิทัล ที่สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ด้านผู้ประกอบการได้อย่างยืดหยุ่นและต่อเนื่อง เช่น การจัดระบบโครงการออนไลน์ (Online Entrepreneurial Sandbox) การแข่งขันจำลองธุรกิจผ่านระบบ VR/AR หรือการจัดระบบ coaching ออนไลน์จากผู้ประกอบการจริงในระดับชุมชนและอุตสาหกรรม

นอกจากนี้ ควรมีการสนับสนุนวิจัยและนวัตกรรมทางการศึกษาที่ส่งเสริมสมรรถนะเชิงผู้ประกอบการให้เกิดขึ้นในเชิงระบบ เพื่อขยายผลไปสู่การพัฒนา นโยบายระดับชาติอย่างยั่งยืนต่อไป

References

- American Psychological Association. (2014). The road to resilience. retrieved from <https://www.apa.org/helpcenter/road-resilience>
- Anderson, L. W. (2017). Creativity and problem solving in education. *Journal of Educational Change*, 18(1), 1–14.
- Anderson, L., & Martin, M. (2018). Student resilience and adaptation in higher education. *Journal of Educational Change*, 19(3), 321–339.
- Bacigalupo, M., Kampylis, P., Punie, Y., & Van den Brande, G. (2016). *EntreComp: The entrepreneurship competence framework*. Publications Office of the European Union.
- Bawaneh, A. K. (2021). Developing students' nonlinear thinking skills in the age of uncertainty: Educational strategies for the 21st century. *International Journal of Instruction*, 14(2), 215–232.
- Cascio, J. (2020). Facing the age of chaos. Medium. retrieved from <https://medium.com/@cascio/facing-the-age-of-chaos-b008f6b6a4e5>
- Center for Creative Leadership. (2022). Adaptability in leadership: A key to thriving in the 21st century. retrieved from <https://www.ccl.org>

- Dwivedi, Y. K., Hughes, L., Baabdullah, A. M., Ribeiro-Navarrete, S., Giannakis, M., Al-Debei, M. M. & Wamba, S. F. (2023). Metaverse and Web3: The new frontier of business and education. *Journal of Business Research*, 153, 499–519.
- Dweck, C. S. (2006). *Mindset: The new psychology of success*. Random House.
- European Commission. (2016). *Developing key competences for all throughout life*. European Union.
- European Commission. (2024). *EntreComp: The entrepreneurship competence framework*. EU Science Hub. retrieved from <https://ec.europa.eu/jrc/en/entrecomp>
- European Commission. (2025). *Future of education and skills 2030*. European Commission. retrieved from <https://www.oecd.org/en/about/projects/future-of-education-and-skills-2030.html>
- Fullan, M. (2020). *Deep learning: Engage the world, change the world*. Corwin Press.
- Fullan, M. (2020). *The new meaning of educational change* (5th ed.). Teachers College Press.
- George, G., Merrill, R. K., & Schillebeeckx, S. J. D. (2021). Digital sustainability and entrepreneurship: How digital innovations are helping tackle climate change and sustainable development. *Entrepreneurship Theory and Practice*, 45(5), 999–1027.
- Global Entrepreneurship Network. (2022). *Impact report 2022*.
<https://tinyurl.com/GEN-Impact2022>
- Global Entrepreneurship Network. (2024). *Impact report 2024*. retrieved from <https://laconsultingcorp.com/wp-content/uploads/2024/11/Impact-Report-GEN2024-y.pdf>
- Guilford, J. P. (1967). *The nature of human intelligence*. McGraw-Hill.
- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Prentice-Hall.
- Mair, J., & Marti, I. (2006). Social entrepreneurship research: A source of explanation, prediction, and delight. *Journal of World Business*, 41(1), 36–44.
- Neck, H. M., Greene, P. G., & Brush, C. G. (2014). *Teaching entrepreneurship: A practice-based approach*. Edward Elgar Publishing.
- OECD. (2020). *The future of education and skills: Education 2030 – The OECD learning compass*. OECD Publishing.
- OECD. (2025). *Future of education and skills 2030*. OECD Publishing.
- Partnership for 21st Century Learning. (2019). *Framework for 21st century learning definitions*. retrieved from <https://www.battelleforkids.org/networks/p21>
<https://so13.tci-thaijo.org/index.php/jame/about>

- Office of the Education Council. (2022). Research report: A learning ecosystem model to support the development of Thailand 4.0 workforce. Bangkok: Office of the Education Council.
- Office of the National Economic and Social Development Council. (2022). The thirteenth national economic and social development plan (2023–2027). Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Council.
- Paramet, C. (2022). Educational management to enhance entrepreneurial competencies at the basic education level. *Journal of Administration and Education*, 12(3), 45–60.
- Pulakos, E. D., Arad, S., Donovan, M. A., & Plamondon, K. E. (2000). Adaptability in the workplace: Development of a taxonomy of adaptive performance. *Journal of Applied Psychology*, 85(4), 612–624.
- Punyisa, P., & Nattachet, P. (2023). Entrepreneurial competencies in the 21st century: Guidelines for Thai youth development. *Journal of Educational Sciences*, 34(2), 1–15.
- Sarasvathy, S. D. (2001). Causation and effectuation: Toward a theoretical shift from economic inevitability to entrepreneurial contingency. *Academy of Management Review*, 26(2), 243–263.
- Senge, P. M. (2006). *The fifth discipline: The art and practice of the learning organization*. Doubleday.
- Sterman, J. D. (2000). *Business dynamics: Systems thinking and modeling for a complex world*. Irwin/McGraw-Hill.
- Torrance, E. P. (1974). *Torrance tests of creative thinking*. Scholastic Testing Service.
- Trilling, B., & Fadel, C. (2009). *21st century skills: Learning for life in our times*. Jossey-Bass.
- UNCTAD. (2021). *Policy guide on youth entrepreneurship*. United Nations Conference on Trade and Development.
- United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (UNESCO). (2021). *Futures of education report: Reimagining our futures together – A new social contract for education*.
- World Economic Forum. (2020). *The future of jobs report 2020*. retrieved from <https://www.weforum.org/reports/the-future-of-jobs-report-2020>
- World Economic Forum. (2023). *Education 4.0: Here are 3 skills young people will need for the jobs of the future*. retrieved from <https://www.weforum.org>
- Zarifhonarvar, A. (2024). Economics of ChatGPT: A labor market view on the occupational impact of artificial intelligence. *Journal of Electronic Business & Digital Economics*, 3(2), 100–116.